

Annales

Instituti

Archaeologici

XII - 2016

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Asja Tonc
Marina Ugarković

Tehničke urednice/Technical editors

Asja Tonc
Marina Ugarković

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Una Krizmanić Ožegović

Lektura/Language editor

Boris Beck (hrvatski jezik/Croatian)
Una Krizmanić Ožegović (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Asja Tonc
Marina Ugarković

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2016.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 10**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin – Srednje polje i Zmajevac, istraživanja višeslojnih nalazišta u Podunavlju 2015. godine

- 14**   **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar

Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2015. godine

- 19**   **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Zaštitna istraživanja nalazišta AN 3B Beli Manastir – Sedmitar na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Svilaj

- 24**   **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Jagodnjak – Napuštene njive. Zaštitno istraživanje prapovijesnog i antičkog nalazišta na trasi autoceste Osijek – Beli Manastir

- 29**   **Hrvoje Kalafatić**
Mateja Hulina

Zaštitno arheološko istraživanje lokaliteta AN7B Čeminac – Vakanjac na dionici autoceste A5 Beli Manastir – Osijek 2014. i 2015. godine

- 36**   **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Zaštitna istraživanja lokaliteta AN 2 Donji Miholjac – Vrancari

- 40**   **Katarina Botić**

Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 3 Donji Miholjac – Mlaka/trafostanica na južnoj obilaznici grada Donjeg Miholjca 2015. godine

- 46**   **Tatjana Tkalčec**

Prapovijesna, rimska i srednjovjekovna naselja na lokalitetu Donji Miholjac – Đanovci – zaštitna arheološka istraživanja u 2015. godini

- 59**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Asja Tonc

Donji Miholjac – Panjik – zaštitno istraživanje naselja sopotske i badenske kulture u Podravini

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 10**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin – Srednje polje and Zmajevac, research of multilayered sites in the Danube region in 2015

- 14**   **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar

Research results from Batina – Sredno site in 2015

- 19**   **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Rescue excavation on the AN 3B Beli Manastir – Sedmitar site on the A5 Beli Manastir – Svilaj motorway route

- 24**   **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Jagodnjak – Napuštene njive (Abandoned fields). Rescue archaeology of the Prehistoric and Antique site on the Osijek – Beli Manastir motorway route

- 29**   **Hrvoje Kalafatić**
Mateja Hulina

Rescue archaeological excavation at the AN7B Čeminac-Vakanjac site along the A5 Beli Manastir – Osijek motorway in 2014 and 2015

- 36**   **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Rescue excavations of the AN 2 Donji Miholjac – Vrancari site

- 40**   **Katarina Botić**

Rescue excavations of the site AN 3 Donji Miholjac – Mlaka/trafostanica on Donji Miholjac southern beltway route in 2015

- 46**   **Tatjana Tkalčec**

Prehistoric, Roman, Late Antique and medieval settlements at the Donji Miholjac – Đanovci site – rescue archaeological excavations in 2015

- 59**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Asja Tonc

Donji Miholjac – Panjik – rescue research of a Sopot and Baden culture settlement in Podravina

- 63 Zorko Marković
Katarina Botić**
Podgorač, Ražište – rezultati arheoloških istraživanja 2015. godine
Podgorač, Ražište – results of the archaeological excavations in 2015
- 71 Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod – Galovo, arheološka istraživanja 2015. godine
Slavonski Brod, Galovo, archaeological research in 2015
- 77 Saša Kovačević**
Istraživanja infrastrukture prapovijesnih naselja lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak, sezona 2015.
Research into the infrastructure of Prehistoric settlements at the Nova Bukovica – Sjenjak site, season 2015
- 82 Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2015. godini
Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2015
- 86 Jadranka Boljunčić**
Rezultati istraživanja arheoloških ljudskih ostataka sa srednjovjekovnoga groblja Zvonimirovo (sjeverna Hrvatska), u kontekstu koštanoga i CT dokaza o rijetkoj infratentorialnoj – mastoidnoj trepanaciji
Research results on archaeological human remains from medieval cemetery Zvonimirovo (northern Croatia), in the context of bone and CT evidence of a rare infratentorial – mastoid trepanation
- 93 Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Mario Gavranović**
Dolina – Babine grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2015. godine
Babine grede in Dolina – research of a Late Bronze Age settlement in Posavina in 2015
- 99 Tatjana Tkalčec**
Kasnosrednjovjekovni arheološki kompleks Grubišno Polje – Šuma Obrovi – probna arheološka istraživanja u 2015.
Late medieval complex at Grubišno Polje – Šuma Obrovi – initial archaeological excavations in 2015
- 113 Siniša Krznar**
Torčec – Cirkvišće, arheološka istraživanja srednjovjekovnog i ranonovovjekovnog groblja 2015. godine
Torčec – Cirkvišće, archaeological research of the medieval and early modern cemetery in 2015
- 117 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić**
Kalnik – Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2015. godini
Kalnik – Igrišće – results of archaeological excavations in 2015
- 122 Andreja Kudelić
Branko Mušič**
Kurilovec – Belinščica – rezultati geofizičkih istraživanja
Kurilovec – Belinščica – results of geophysical research
- 127 Tatjana Tkalčec**
Burg Vrbovec u Klenovcu Humskom – arheološko konzervatorski radovi na kuli u 2015.
Vrbovec Castle in Klenovec Humski, archaeological and conservation works on the keep in 2015

136 Asja Tonc Mateja Hulina Preliminarni rezultati zaštitnih istraživanja na prostoru prezentacijskog platoa kod špilje Vrlovke	136 Asja Tonc Mateja Hulina <i>Preliminary results of rescue excavations in the area of presentation plateau near Vrlovka cave</i>
139 Bartul Šiljeg Ana Konestra Gaetano Benčić Stancija Blek (Tar), kampanja 2015. g.: nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja i prezentacija rezultata široj javnosti	139 Bartul Šiljeg Ana Konestra Gaetano Benčić <i>Stancija Blek (Tar), 2015: continuation of archaeological research and conservation activities, and presentation of results to the public</i>
144 Goranka Lipovac Vrklijan Ivan Valent Ana Konestra Ivana Ožanić Roguljić Antički proizvodni keramičarski kompleks u Crikvenici – zaključna istraživanja 2015. godine	144 Goranka Lipovac Vrklijan Ivan Valent Ana Konestra Ivana Ožanić Roguljić <i>Roman pottery production complex in Crikvenica – conclusive research in 2015</i>
152 Ivan Radman-Livaja Asja Tonc Rezultati probnih iskopavanja na Gradini Sv. Trojice 2015. godine	152 Ivan Radman-Livaja Asja Tonc <i>Results of trial excavations on Sveta Trojica Hillfort in 2015</i>
155 Kristina Turkalj Nera Šegvić Emmanuel Botte Audrey Bertrand Brač Novo Selo Bunje 2015.	155 Kristina Turkalj Nera Šegvić Emmanuel Botte Audrey Bertrand <i>Brač Novo Selo Bunje in 2015</i>
160 Marina Ugarković Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić Rimska vila u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar) – arheološka istraživanja 2015. godine	160 Marina Ugarković Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić <i>Roman villa in Soline Bay on the Island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) – archaeological investigation in 2015</i>

Terenski pregledi

167   **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Terenski pregled i probna iskopavanja na izgradnji istočne obilaznice Vinkovaca

170   **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Terenski pregled na prostoru općina Belišće, Marijanci i Donji Miholjac u 2015. godini

173   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar

Terenski pregled i arheološki nadzor na izgradnji obilaznice Donjega Miholjca

176   **Zorko Marković**
Jasna Jurković

Rezultati terenskog pregleda područja Grada Našice (naselja Granice, Polubaše i Rozmajerovac) 2015. godine

185   **Zorko Marković**
Katarina Botić
Jasna Jurković

Rezultati terenskog pregleda općina Našice i Koška 2015. godine

192   **Andreja Kudelić**
Filomena Sirovica

Prikaz rezultata druge faze sustavnog terenskog pregleda gornje Podravine

196   **Goranka Lipovac Vrklijan**
Asja Tonc
Vedrana Glavaš
Ana Konestra
Željka Molak Župan

Rezultati terenskih pregleda na području podvelebitskog Primorja i neposrednog zaleđa

201   **Goranka Lipovac Vrklijan**
Ana Konestra
Irena Radić Rossi

Rezultati aktivnosti projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2015. g.: terenski pregledi, obrada arheološke građe, popularizacija znanosti

Field Surveys

167   **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Field survey and trial excavations during the construction of the Vinkovci beltway

170   **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Field survey on the territory of Belišće, Marijanci and Donji Miholjac municipalities in 2015

173   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar

Field survey and archaeological supervision during the construction of the Donji Miholjac beltway

176   **Zorko Marković**
Jasna Jurković

Results of field survey in the City of Našice area (settlements Granice, Polubaše and Rozmajerovac) in 2015

185   **Zorko Marković**
Katarina Botić
Jasna Jurković

Results of a field survey of Našice and Koška municipalities in 2015

192   **Andreja Kudelić**
Filomena Sirovica

Results of the second phase of a systematic field survey in Upper Podravina

196   **Goranka Lipovac Vrklijan**
Asja Tonc
Vedrana Glavaš
Ana Konestra
Željka Molak Župan

Results of field survey in sub-Velebit Coast and hinterland

201   **Goranka Lipovac Vrklijan**
Ana Konestra
Irena Radić Rossi

Results of the „Archaeological topography of the Island of Rab“ project in 2015: field surveys, processing of archaeological finds, popularization of science

Eksperimentalna arheologija

207 Andreja Kudelić

Eksperiment u arheologiji – priprema i sastav lončarske smjese

Experimental Archaeology

207 Andreja Kudelić

Experiment in archaeology – preparation and composition of clay paste

Zračna arheologija

**213 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

Zračno rekognosciranje, Osječko-baranjska županija 2015. godine

Aerial archaeology

**213 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

Aerial reconnaissance, Osječko-baranjska County in 2015

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

223-234

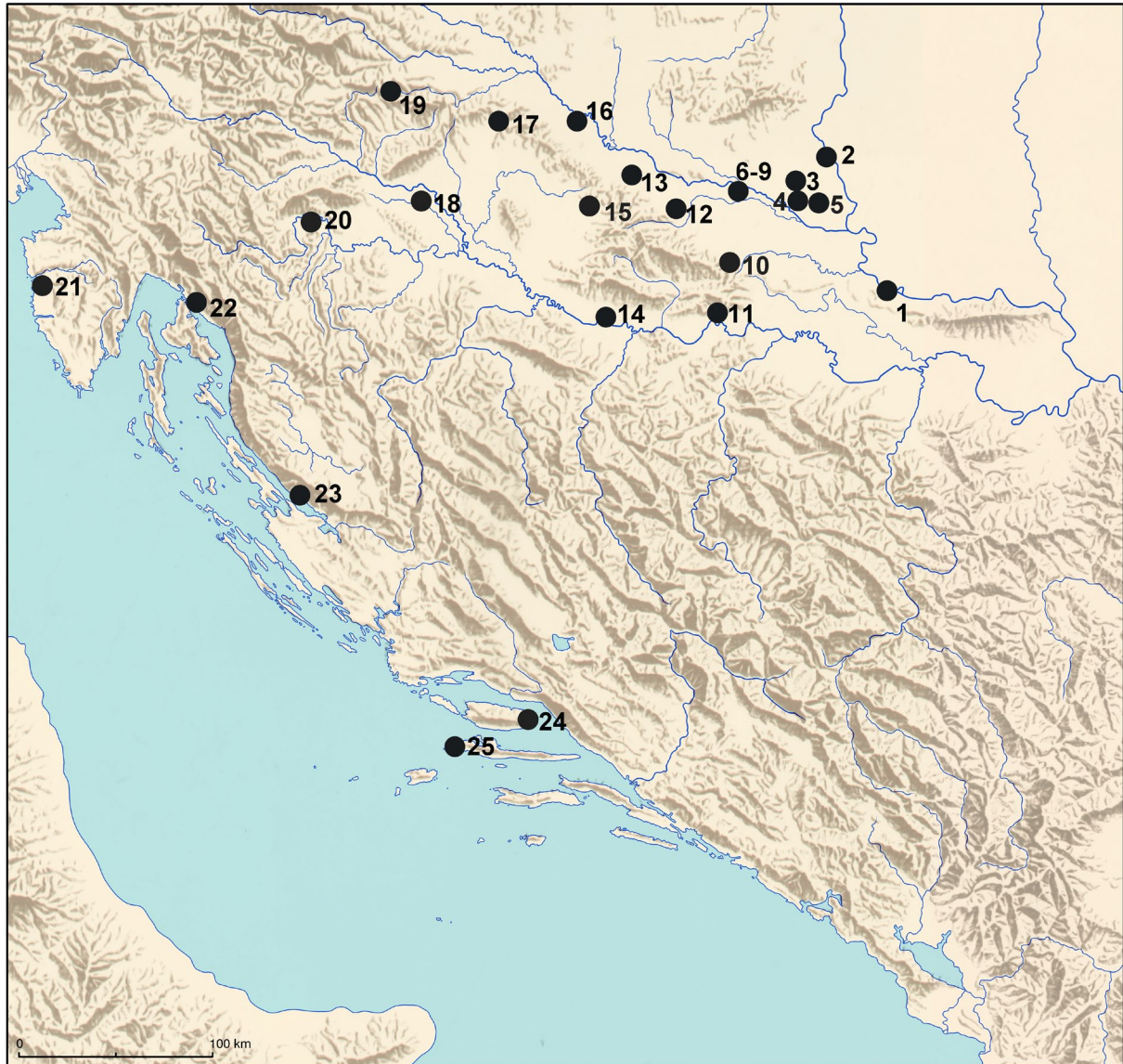
Additional scientific activity of the Institute

223-234

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Sotin, Srednje polje i Zmajevac	14. Dolina – Babine grede
2. Batina – Sredno	15. Grubišno Polje – Šuma Obrovi
3. AN 3B Beli Manastir – Sedmitar	16. Torčec – Cirkvišće
4. AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive	17. Kalnik – Igrišće
5. AN 7B Čeminac – Vakanjac	18. Kurilovec – Belinščica
6. AN 2 Donji Miholjac – Vrancari	19. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
7. AN 3 Donji Miholjac – Mlaka/trafostanica	20. Vrlovka
8. AN 6 Donji Miholjac – Đanovci	21. Tar – Stancija Blek
9. AN 7 Donji Miholjac – Panjik	22. Crikvenica – Igralište
10. Podgorač – Ražište	23. Gradina Sv. Trojica
11. Slavonski Brod – Galovo	24. Brač – Novo Selo Bunje
12. Nova Bukovica – Sjenjak	25. Sveti Klement – Soline
13. Zvonimirovo – Veliko polje	

Istraživanja infrastrukture prapovijesnih naselja lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak, sezona 2015.

Research into the infrastructure of Prehistoric settlements at the Nova Bukovica – Sjenjak site, season 2015

Saša Kovačević

Primljeno/Received: 19. 04. 2016.
Prihvaćeno/Accepted: 01. 06. 2016.

U kolovozu i rujnu 2015. Institut za arheologiju nastavio je arheološka istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici kod Slatine. U tekstu se daje pregled rezultata terenskih arheoloških istraživanja naselja iz kasnoga brončanog i mlađeg željeznog doba. Predstavljaju se osnovni tipovi arheoloških objekata i pokretnih nalaza registriranih tijekom istraživanja, a posebna pozornost se pridaje otkriću ostataka arhitekture oba prapovijesna naselja.

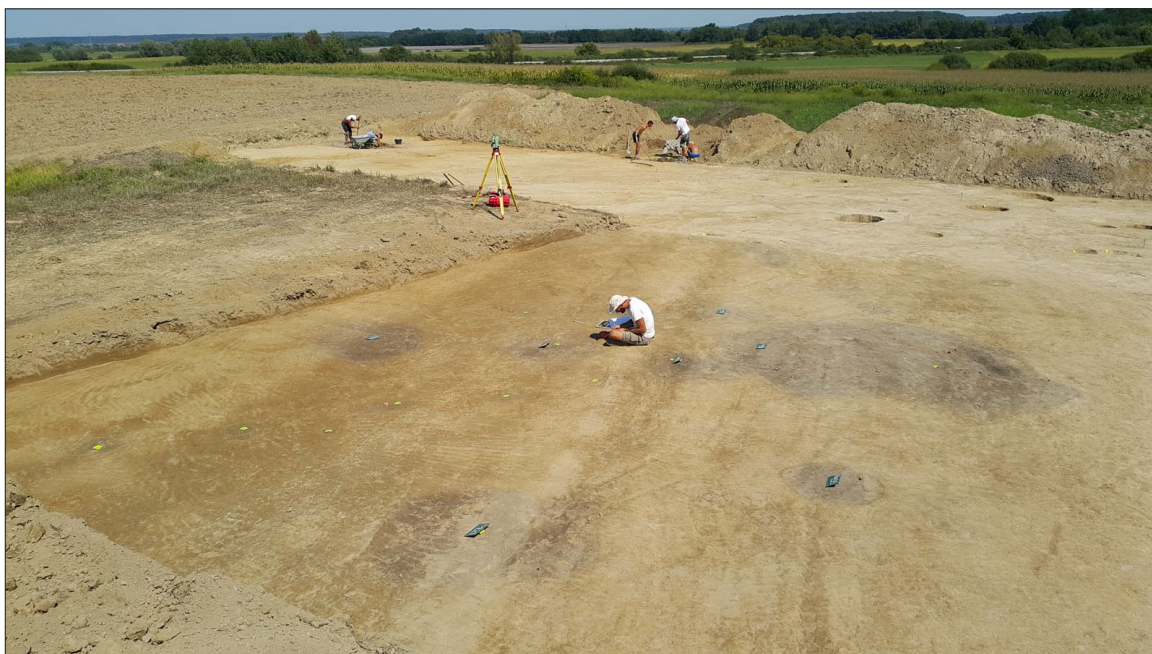
Ključne riječi: Strategija IARH A3: Naselja, infrastruktura i svakodnevnica prapovijesnih naselja, kasno brončano i mlađe željezno doba, zapadna Slavonija, sustavna arheološka istraživanja 2015.

Keywords: IARH A3 Strategy: Settlements, infrastructure and everyday life of Prehistoric settlements, Late Bronze Age and Late Iron Age, western Slavonia, systematic archaeological research in 2015

U okviru podteme „A3: Naselja Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.-2019.“¹, tijekom mjeseca kolovoza i rujna 2015. godine Institut za arheologiju iz Zagreba u suradnji sa Općinom Nova Bukovica i Zavičajnim muzejom u Slatini nastavio je sustavna arheološka istraživanja prapovijesnog

lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak kod Slatine.

Radovi na ovom zaštićenom lokalitetu² su provedeni temeljem Rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Požegi, Klasa: UP/I-612-08/15-08/0321, Ur. broj: 532-04-02-07/5-15-4, Požega,

Sl. 1 Pogled na teren s novootkrivenim objektima (snimio: S. Kovačević).

Fig. 1 View of the site with newly discovered structures (photo: S. Kovačević).

1 http://www.iarh.hr/media/arhiva/STRATEGIJA/STRATEGIJA%20CIJELA_LEK.pdf

2 Rješenjem Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku, Kl. UP-I⁰-03-11/2-82.KM/OJ, od 15. 1. 1982. g., te Rješenjem o preventivnoj zaštiti od 25. 4. 2003. g., Klasa: UP/I-034-03/03-01/144, Ur. broj: 532-10-4/1-03-01. Nakon revizije Ministarstva kulture, 1. 3. 2007. g. lokalitet je upisan u Registar kulturnih dobara RH pod brojem Z-3075.

13. kolovoza 2015. godine kojime se Institutu za arheologiju dozvoljava nastavak sustavnih arheoloških istraživanja, te Ugovora br. 49-256-15 o korištenju sredstava Ministarstva kulture Republike Hrvatske Klasa: 612-08/14-31/0228 Ur. br.: 532-04-01-02/05-15-02, od 03.03.2015. Financijsku, logističku i drugu pomoć ovim istraživanjima osigurali su još i Općina Nova Bukovica – odlukom Općinskog vijeća Općine N. Bukovica od 20/12/2014., Klasa 612-01/14-01/02, Ur. br. 2189/09-01-14-1, Institut za arheologiju iz Zagreba, te Zavičajni muzej u Slatini. U Zavičajnom muzeju u Slatini privremeno je i pohranjen arheološki materijal pronađen u istraživanjima.

Arheološka istraživanja su trajala u razdoblju od 17. 8. 2015. do 8. 9. 2015. Radove je vodio dr. sc. Saša Kovačević, znanstveni suradnik Instituta za arheologiju iz Zagreba. U stručnoj ekipi bili su apsolvanti arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a u istraživanjima su sudjelovali fizički radnici iz Nove Bukovice i okolice. Ovogodišnja arheološka istraživanja nastavljena su sjeverno uz parcelu od prošlih godina, na k.č. br. 197 k.o. Gornja Bukovica, koja se nalazi u vlasništvu Marina Špoljara. Na kraju istraživanja prošlogodišnja sonda na području k.č. 195/2 je zatrpana, čime je njiva u vlasništvu Hok Adama vraćena u prvobitno stanje.

Tijekom arheoloških istraživanja istraženo je novih 926 m² lokaliteta. Otvorenom i istraženom površinom, sezona 2015. najplodnosnija je sezona u povijesti arheoloških istraživanja u N. Bukovici. Ukupna istražena površina ovog lokaliteta sada doseže 4.590 m². Istraživala se k.č. 197 u cijeloj širini njive, od sjevernog do južnog ruba. Pri tome su otkrivena 123 nova objekta, odnosno, 249 novih stratigrafskih jedinica. Pri istraživanjima prikupljeno je 210 vrećica pokretnog arheološkog materijala, većinom kasnobrončanodobne i kasnolatenske keramike, pronađeno je 27 posebnih nalaza, a prikupljeno je i 17 uzoraka za interdisciplinarnu analizu.

2015. istraživanja smo započeli neposredno uz područje istraživano prošle godine, sjeverno uz sondu iz 2014. i dalje na južnoj padini brežuljka na kojem se smjestio lokalitet.

Vertikalna stratigrafija nalazišta i na ovom dijelu je jednostavna i dobrim dijelom je uvjetovana oštećenjima arheoloških slojeva i struktura radi dugotrajne intenzivne zemljoradnje. No kompleksnosti arheološko-stratigrafske slike lokaliteta znatno pridonosi neprestano ispreplitanje i presijecanje ukopanih objekata koji pripadaju raznim fazama oba prapovijesna naselja. Iako je i sezona 2015. bila obilježena upravo takvom, složenom arheološkom situacijom, tijekom analize bit će moguće izdvojiti cjeline koje pripadaju kako strukturi naselja iz kasnoga brončanog, tako i onoga iz mlađega željeznog doba.

Nakon plitkog oraćeg sloja SJ 01 u N. Bukovici pojavljuje se zdravica SJ 02 s ukopanim objektima. Novost od arheoloških istraživanja 2013. godine je pojava arheološkog sloja, SJ 1211, vjerojatno iz razdoblja kasnoga brončanog doba. Te se godine prvi put od početka istraživanja na lokalitetu u Novoj Bukovici javio intaktni naseobinski arheološki sloj, što je u arheološkom smislu značajna informacija. U nastavku istraživanja 2015. godine ovaj sloj smo ponovo uočili, definirali i istražili uz južni rub k.č. 197, na jugu sonde.

Tipološki, tijekom 2015. uočeni su ranije definirani dijelovi infrastrukture oba prapovijesna naselja: rupe od stupova – ostaci nadzemnih objekata, manje i veće otpadne jame, naseobinski sloj. No javili su nam se i sasvim novi tipovi arheoloških struktura, poput ukopana ognjišta.

Među objektima kasnoga brončanog doba ističu se otpadne jame s obiljem nalaza koji ponovo progovaraju o trajnom i intenzivnom životu ljudi tijekom kulture polja sa žarama na Sjenjaku. Najznačajniji nalaz iz tog razdoblja u istraživanjima ove godine je kompleksni nadzemni objekt s četiri niza ukopanih vertikalnih drvenih nosača koji predstavlja značajan, ako ne i ključan element pri rekonstrukciji izgleda kasnobrončanodobnog naselja. Uz ovu nadzemnu kuću, nekoliko metara sjeveroistočno, utvrđen je tlocrt još jednog, manjeg pravokutnog

nadzemnog objekta nešto jednostavnije konstrukcije. Među elementima kasnolatenskog naselja posebno su zanimljiva vrlo duboka zemunica kvadratnog tlocrta istražena uz sami sjeverni rub sonde, te posljednja četvrtina kompleksnog duboko ukopanog objekta SJ 1121 u JZ uglu sonde, kojeg smo hvatali tijekom istraživanja od 2013.

Naseobinski sloj SJ 1211

Tijekom arheoloških istraživanja 2013. godine otkriven je arheološki sloj za koji smo pretpostavili da se radi o ostacima naseobinskog sloja jednog od dva prapovijesna naselja na Sjenjaku. SJ 1211 se sastoji od sivosmede zemlje s dosta keramike, lijepe i ugljena, a javlja se neposredno ispod oraćeg sloja SJ 01, a iznad zdravice SJ 02. Iako se, u odnosu na zdravicu, sloj SJ 1211 jasno izdvaja kako bojom, tako i sastavom, znatno ga je teže izdvojiti od oraćeg sloja SJ 01 kojemu je bojom, pa i sastavom poprilično sličan.

Dojma smo da se ne radi o sloju naplavine ili nekim drugim prirodnim djelovanjem uzrokovane pojave. Sačuvana debljina sloja, na najočuvanijem mjestu uz južni profil sonde, iznosi oko 20 cm. Sloj je najočuvaniji uz rubove njiva na području istraživanom od 2013.-2015. te se postepeno gubi prema njivi na kojoj se vrše iskopavanja. Zamijećeno je da sloj mjestimično ima više nalaza, mjestimično manje.

Ove godine, tijekom terenskih radova uz sam rub arheološke sonde, na razmeđu njiva, ponovo se pojavio isti sloj. Identična mu je boja i konzistencija, no ono što smo odmah uočili jest da je ove godine znatno siromašniji pokretnim arheološkim nalazima.

Rupe od stupova

Istraživanju rupa od stupova, kao jednom od najbrojnijih i pri rekonstrukciji naselja najznačajnijih tipova arheoloških nepokretnih nalaza, posvećena je velika pozornost.

Neke rupe od stupova već su prilikom otkrića i istraživanja po zajedničkim karakteristikama – kao što su promjer, morfologija i dubina, te međusobni raspored – mogle biti pripisane istom nadzemnom objektu. Posebno je to izraženo s grupacijom rupa od stupova srodnih dimenzija u području kvadranta I-m/XVI-XVIII i n+o/XIX-XXI koji očito predstavljaju tlocrtne ostatke nadzemnih objekata pravokutnog tlocrta.

Objekt u kv. I-m/XVI-XVIII, nazvan kuća 1/2015, ističe se kompleksnom konstrukcijom koju su činila 4 reda ukopanih vertikalnih drvenih nosača. Dimenzije ovog trobrodnog objekta iznose 12,30 x 5,23 m. Kuća obuhvaća površinu od 64,32 m². Sjeveroistočno od ovog objekta, nalazi se jedan manji pravokutni objekt jednostavnije konstrukcije nazvan kuća 2/2015.

Iako detaljna analiza pronađenoga tek slijedi, prema preliminarnom pregledu arheoloških nalaza iz rupa od stupova možemo pretpostaviti da se ovdje radi nadzemnoj stambenoj kući iz kasnog brončanog doba. Postoji realna mogućnost da je ovaj nadzemni objekt nizom stupova u smjeru sjevera povezan s objektima na jugu, posebno sa SJ 1271, 1272 u kv. k/XIX+XX (2014.) većim ukopanim objektom tlocrta u obliku brojke 8 iz kasnoga brončanog doba te manjoj jednočelijskoj zemunici u kv. k/XVII SJ 1219 (iz 2013.).

Ako su naša predviđanja točna, onda smo prvi put od početka istraživanja u N. Bukovici na tragu jedne kasnobrončanodobne stambeno-gospodarske jedinice, kućanstva koje je činila nadzemna kuća i nekoliko pomoćnih natkrivenih ukopanih objekata (radni prostori?), kao i otpadnih jama. Ovo je ponovo dokaz da kompleksnost prapovijesnih naselja poput našega na Sjenjaku nužno traži veće otvorene arheološki istražene površine.

Prilikom istraživanja 2015. posebno se zanimljivom čini pojava dvojnih rupa od stupova, koji su nastali vjerojatno učvršćivanjem ili popravcima nadzemnih objekata. Pomoćni potporjni ili nosači obično su manjih dimenzija od osnovnog nosača.

Zanimljivo je da uz navedene grupacije rupa od stupova

va, u kojima smo prepoznali osnove pravokutnih nadzemnih objekata, postoji još nekoliko desetaka raznih drugih rupa od stupova od kojih se neki daju povezati u linije. Za sada je još nejasno da li se radi o nadzemnim objektima iz kasnoga brončanog ili mlađega željeznog doba. Ono što je za pretpostaviti jest da su i unutar kasnobrončanodobnog naselja na Sjenjaku postojali nadzemni objekti kao što su ograde ili drugi pomoćni nadzemni objekti kojima u ovom trenutku ne možemo dokučiti ni izgled ni funkciju.

Rupe od stupova su obično, kao i u većini slučajeva prethodnih godina, zapunjene svijetlo- do tamnosivom zemljom, obično s manje nalaza. Ove godine zapune rupa od stupova relativno su se lako prepoznale i definirale. Većina rupa od stupova ukopana je vertikalno u geološku podlogu te im se stranice pod blagom kosinom spuštaju do dna.

U rupama od stupova se javlja ponešto ulomaka prapovijesne keramike. Upravo zahvaljujući odredivim fragmentima kasnobrončanodobne keramike, preliminarno smo dva nadzemna objekta iz istraživanja 2015. odredili kao segmente kasnobrončanodobnog naselja.

Otpadne jame

Tijekom sezone 2015. otkriveno je i istraženo više objekata iz kasnoga brončanog i mlađega željeznog doba koji se mogu odrediti kao otpadne jame.

Jame iz kasnoga brončanog doba ističu se obiljem pokretnih nalaza, među kojim prevladavaju keramički ulomci zdjela i lonaca, katkada ukrašeni apliciranim dekoracijama, kosim i horizontalnim kaneliranjem i facetiranjem. Dobar primjer takvog objekta je SJ 1373, 1374 u □ p/XXI-XXII. Zapunu objekta je činila tamnosiva zemlja s mrvicama ugljena i komadićima lijepa, kao i mnogobrojni karakteristični ulomci kasnobrončanodobne keramike (sl. 2). U kronološko-kulturnom smislu ovaj naoko neugledan objekt u stvarnosti je vrlo zanimljiv i značajan; iz nje ga potječu fragmenti keramičkih posuda koje, s jedne strane, možemo povezati sa starijom KPŽ, kao i, s druge strane, novi elementi karakteristični za kasnu KPŽ.

Otpadne jame mlađega željeznog doba u pravilu su gotovo pravilnog, kružnog tlocrta te su zapunjene tamnijom zemljom s karakterističnim pokretnim nalazima kasnolatenske

Sl. 2 Otpadna jama SJ 1373, 1374 nakon istraživanja zapadnog dijela objekta (snimio: S. Kovačević).

Fig. 2 Waste pit SU 1373, 1374 after research of the western part of the structure (photo: S. Kovačević).

kulture.

Ukopana ognjišta

Prvi put ove godine susreli smo se s ovim tipom objekta u N. Bukovici. Pronađene su dvije manje jame iz kasnolatenske faze lokaliteta za koje s velikom sigurnošću tvrditi da se radi o objektima u kojima je gorjela vatra.

Manja jama SJ 1323, 1324, 1497 u prvi tren nam se činila kao rupa od stupa. No na njenom dnu pronađeno je kamenje, dijelovi polomljenog žrvnja. Iako smo u prvi tren pomislili da se radi o „pakungu“ stupa, odnosno učvršćenju drvenog nosača, ispod kamena uočen je sloj zapečene zemlje, što nas je usmjerilo prema pretpostavci da se radi o manjem ognjištu ili vatrištu koje se nalazilo izvan nekog većeg stambenog ili radnog objekta.

Drugi primjer takvog kasnolatenskog objekta je slična manja jama nepravilno-kružnog tlocrta, na čijem je dnu uočen sloj zapečene zemlje. Zanimljivo je da ovaj objekt uz rubove ima jastučasta proširenja, koja su možda služila lakšem pristupu vatri. Isto kao prethodni objekt, ni ovaj se ne nalazi unutar nekog stambenog ili radnog objekta. No s obzirom na to da smo ove godine našli prilično velike komade željezne troske, u iznimno jakoj vatri izgorjene i deformirane keramike (praktički „karamelizirane“), kao i nešto brončane troske, moguće je da smo ovdje na tragu određenoj metalurškoj ili metalopreradivačkoj aktivnosti unutar kasnolatenskog naselja u N. Bukovici.

Ukopani objekti SJ 1121, 1122 i SJ 1383, 1384

Među značajnije i zanimljivije objekte mlađega željeznog doba istražene tijekom 2015. na Sjenjaku pripada veći objekt kvadratnog tlocrta koji je s vanjske strane ruba imao ukopane rupe od stupova raznih dimenzija. To je SJ 1383, 1384 u □ s/XX+XXI (sl. 3). Prilikom definiranja objekta se jasno ocrtavao tamnosivom zapunom, a zanimljivo je da su objekt u smjeru sjeverozapad-jugoistok presjekla dva plića kanalića. Zapuna objekta se sastojala od izrazito tamnosive do crne zemlje s komadićima ugljena i lijepa, te s obiljem karakteristične kasnolatenske keramike, kako grublje, tako i finije, kvalitetno izrađene i ukrašene. Možemo zaključiti da se upravo ovaj objekt ističe tijekom sezone 2015. kao najbogatiji pokretnim arheološkim nalazima, ne samo latenske kulture, već općenito. U zapuni objekta je pronađena i mala karičica od sapropelita (PN 215), ulomci kamenih žrvnjeva (PN 216), keramički žeton (PN 217), pršljen (PN 218), a posebno je zanimljiva i keramička gladilica, upotrebljavana možda pri obradi kože (PN 210).

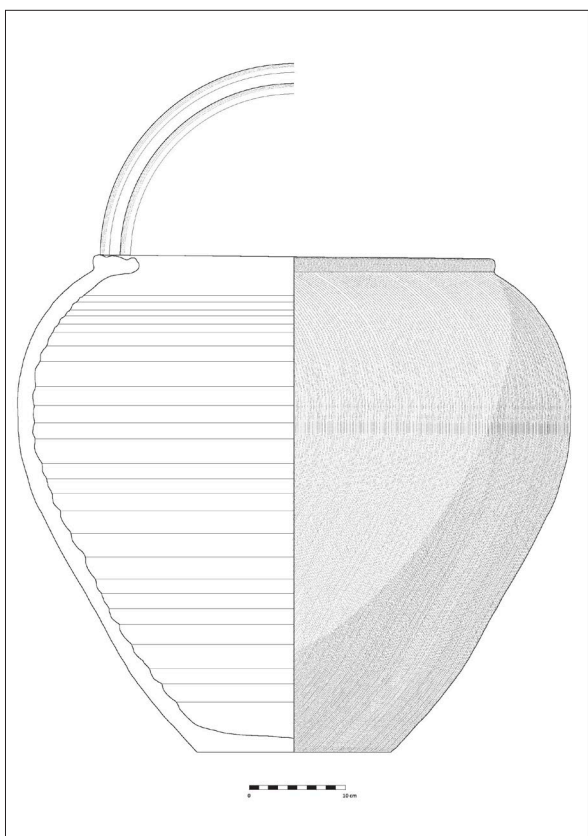
Stjenke objekta su se trbušasto podvlačile, dno mu danas izgleda nepravilno i neravno. Moguće je u jugoistočnom kutu naslutiti neku vrstu stepenice ili potpornja. Dojma smo da je objekt zatrpan otpadom iz naselja kasnolatenske kulture, ali i sterilnom zemljom. Možda je da se radi o urušenju rubova ili pokušaju da se sterilnom žutom zemljom ubrza proces zatrpanja nezgodne rupe usred naseobine, nakon što je objektu primarna funkcija završila.

Valja istaknuti da se ovaj tip kompleksnog dublje ukopnog objekta iz razdoblja mlađega željeznog doba ne javlja u N. Bukovici prvi put. To po svojoj prilici ukazuje na to da se radi o značajnom arhitektonskom elementu naselja. Budući da rupe od stupova koje se nalaze s unutrašnje i vanjske strane objekta jasno ukazuju na postojanje vertikalne drvene konstrukcije, pretpostavljamo da se ovdje radi o podrumskom, u zemlju ukopanom dijelu nadzemnog objekta. Velikih ukopanih objekata složene unutrašnjosti u N. Bukovici imamo još. Tijekom 2015. nastavljeno je istraživanje ukopnog objekta nepravilnog tlocrta SJ 1121, 1122. Objekt smo počeli istraživati još tijekom sezone 2012. Objekt se smjestio na razmeđu njiva i sonde, pa je parcijalno istraživao od sezone do sezone. Ove godine istražena je sjeveroistočna trećina objekta koja ima oblik dublje cilindrične jame. Iako je moguće da se ovdje radi o dubljoj, nešto kasnijoj latenskoj jami koja je sjela na veći zemunički objekt SJ 1121, moguće je i da se unutar SJ 1121 nalazio jedan dublji dio, možda u funkciji jame za zalije.

Sl. 3 Kasnolatenski objekt SJ 1384, 1385 u □ s/XX+XXI prilikom dokumentiranja (snimio: S. Kovačević).

Fig. 3 Late La Tène structure SU 1384, 1385 in □ s/XX+XXI during documentation (photo: S. Kovačević).

Sl. 4 Veliki lonac iz kasnolatenskog objekta SJ 1121, 1122 (crtež: I. Marochini).

Fig. 4 A large pot from the late La Tène structure SU 1121, 1122 (drawn by: I. Marochini).

Zapuna ovog objekta u mnogočemu je slična prethodno opisanoj SJ 1383, 1384, te se i ovdje isprepliću bez nekog reda ili smisla slojevi tamne zemlje s otpadom iz kasnolatenskog naselja, sa slojevima žute i sterilne ilovaste zemlje. Očito se radi o fenomenu koji se u jednom trenutku iz nekog razloga događa unutar kasnolatenskog naselja. Možda se javila potreba da se ubrza proces zatrpavanja većih ukopanih objekata kojima je prethodno prestala izvorna funkcija, kako bi se ti dijelovi naselja vratili u punu funkciju. O tome sada možemo teoretizirati i ove pretpostavke zasad nemaju čvrste arheološke potvrde.

Pri kraju terenskih istraživanja 2015. definirali smo još jedan veći ukopani objekt nepravilno-kružnog tlocrta koji se nalazio sjeverno od kuće 1/2015. To je SJ 1507, uz koji se nalaze manji objekti i rupe od stupova. Budući da ne bismo uspjeli u cijelosti istražiti ovaj veliki objekt, njega smo zaštitili i ostavili za istraživanja iduće godine.

Kanalići

Još jedan tip objekta koji se nije prvi put javio u Novoj Bukovici je SJ 1414, 1415 u □ l+j+m/XVI+XVII. Radi se o manjem kanalu nepravilnog, izduženog tlocrta, kosih stijenki i koritastog dna. Takve objekte, kanale raznih dimenzija, susretali smo često u razdoblju istraživanja koje je počelo 2000. i u pravilu su pripadali razdoblju mlađega željeznog doba. No ovaj pripada razdoblju kasnoga brončanog doba, dok kanalić SJ 1470, koji ga je presjekao po pola, pripada naselju kasnolatenske kulture (sl. 5). Zapune objekata su slične. Činila ih je tamnosiva zapuna s mrvicama ugljena, komadićima lijepa i ulomcima keramičkih posuda.

Prije smo spomenuli dva kanalića koja su presjekla kasnolatenski kvadratni objekt SJ 1383, 1384. Kanalići se protežu u smjeru sjeverozapad-jugoistok, plići su i nepravilnog tlocrta. Još uvijek je nejasno da li se uopće radi o arheološkim objektima ili o nekoj prirodnoj pojavi, možda čak i tragovima obrade zemlje. U njihovoj zapuni, koju je činila izrazito svjetla, sivosmeđa zemlja, bilo je nekoliko ulomaka grublje prapovijesne keramike, no njihova pripadnost mlađem horizontu lokaliteta u N. Bukovici ili kasnijem vremenu nije upitna.

Sl. 5 Objekti SJ 1414 i SJ 1470 nakon definiranja (snimio: S. Kovačević).

Fig. 5 Structures SU 1414 and SJ 1470 after definition (photo: S. Kovačević).

Summary

Within the thematic subunit of A3: Settlements as part of the Strategy for Scientific Research 2014-2019 of the Institute of Archaeology in Zagreb, systematic research into the prehistoric Nova Bukovica - Sjenjak site near Slatina continued during August and September 2015. The research has been financially supported by Ministry of Culture of the Republic of Croatia and Nova Bukovica Municipality. In 2015, 926 m² was covered by the research. In terms of the area excavated and explored, 2015 was the most fruitful research season in the history of archaeological research at Nova Bukovica. The total site area researched now measures 4,590 m². Previously defined parts of infrastructure for both prehistoric settlements were detected in 2015: postholes – remains of an overground structure, smaller and larger waste pits, settlement layer. However, entirely new types of archaeological structures were also found, such as dug in hearths.

The most significant find of 2015 is a complex overground structure with four rows of dug in vertical wooden beams, which represents an important, if not a crucial element in the reconstruction of the late Bronze Age settlement. New architectural elements of the early Iron Age settlement were also discovered, as well as abundant mobile archaeological finds. This paper presents the most relevant finds to the wider public for the first time.